

УДК 327.8 +327.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.65.43>

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ БОРОТЬБИ КИТАЮ, США ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЗА ВПЛИВ НАД АФРИКАНСЬКИМ КОНТИНЕНТОМ

Ольга Івасечко

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин
вул. Степана Бандери, 12, 76014, м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2141-3309>*

Зоряна Крохмальна

*Національний університет «Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра політології та міжнародних відносин
вул. Степана Бандери, 12, 76014, м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-8337-6585>*

У статті досліджено особливості геополітичного суперництва провідних міжнародних акторів – США, Китаю та Росії за контроль над Африканським регіоном. Доведено, що посилений інтерес до Африки та поглиблення співробітництва з державами континенту пов'язані з низкою чинників: людським потенціалом, багатими запасами корисних копалин, широким представництвом Африки в рамках міжнародних платформ і організацій. У ході дослідження визначено, що, збільшуючи свою присутність в Африці, кожна з великих держав переслідує власні цілі. Простежено основні сфери партнерства КНР з Африканським регіоном. Також з'ясовано, що країна зміцнює свої позиції на континенті шляхом економічної співпраці і ведення боргової дипломатії. Зосереджено увагу на військовій присутності російської федерації в Африці, що характеризується торгівлею зброї, діяльністю приватних військових компаній, утручанням у конфлікти і внутрішні справи держав регіону. Розглянуто особливості інвестиційного співробітництва Сполучених Штатів з африканськими державами. Обґрунтовано причини одночасного послаблення лідерства США та посилення ролі Китаю і Росії в Африці. Проаналізовано явище неокolonіалізму і визначено ознаки перебування Африканського регіону під неокolonіальним впливом великих геополітичних гравців.

Ключові слова: геополітична боротьба, Африканський континент, неокolonіалізм, США, Китай, Росія.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу Африка перебувала на периферії міжнародних процесів, але нині її місце у світі набуває дедалі вагомішого значення. Формується нова геополітична реальність континенту, що набуває змісту неокolonізації. Африка стала ареною протистояння потужних геополітичних гравців, кожен з яких поглиблює зв'язки з нею заради досягнення власних національних інтересів, отримання політичних та економічних переваг і посилення своїх позицій у регіоні. Вигідне географічне розташування, зростаючий економічний потенціал та велика частка молоді серед населення приваблюють світові держави, зокрема США, Китай та Росію. Однак в останні роки спостерігається відхід Африканського Союзу (АС) від Заходу, що пов'язано з меншою зацікавленістю

США у співпраці з Африкою і негативним сприйняттям Європи африканськими країнами через колоніальне минуле. З огляду на це, відбувається зближення з Китаєм і росією, що посилюють свою присутність у регіоні, використовуючи для цього військові, економічні, інвестиційні інструменти.

Користуючись активізацією іноземних держав на своєму континенті, африканські держави поглиблюють інтеграцію в міжнародну систему та вибирають партнерства, які є найбільш вигідними для них, виходячи з зовнішньополітичних пріоритетів. Одним чинником зростання ролі держав АС є вплив російсько-української війни, оскільки з початку вторгнення російської федерації на територію України голос 55 африканських держав у межах глобальних форумів і міжнародних структур має вагомий вплив на прийняття рішень, що стосуються агресії рф.

Дослідженням проблеми неокolonізації Африканського континенту займалися такі вчені, як Ф. Аль-Фадхат та Х. Прасетіо [4, с. 1464–1465], Ж.-М. Мессіна й І. Дж. Обіквелу [11, с. 23–27]. Вагомий внесок у вивчення інтересів Китаю в регіоні зробив китайський науковець Юн Сунь [17, с. 3–12], а Л. Корнійчук і Х. Боднаренко дослідили вплив США в Африці [1, с. 19–37]. Присутності російської федерації на континенті приділили увагу такі аналітичні центри, як RAND Corporation [16, с. 1–7] та Центр стратегічних досліджень Африки [18]. Слід зауважити, що тема геополітичної конкуренції міжнародних акторів за домінування над африканськими державами залишається мало дослідженою українськими дослідниками.

Метою публікації є аналіз особливостей конкуренції США, Китайської Народної Республіки і росії за домінування в Африці та основних інструментів впливу на регіон. Серед ключових завдань дослідження: 1) з'ясувати головні чинники, що сприяють зацікавленості світових держав у співробітництві з Африканським Союзом; 2) виділити провідні напрями взаємодії африканських країн з іноземними партнерами; 3) визначити особливості неокolonізації та основні наслідки геополітичних змагань США, Китаю та рф за контроль над Африкою як для регіону, так і для світу загалом.

Результати дослідження. Складний історичний контекст, домінування експлуатаційних відносин, чисельні внутрішні конфлікти, крихкість політичних систем африканських держав сприяли занепаду регіону. Проте звільнення від колоніалізму в середині ХХ ст. стимулювало відродження Африки. Цей процес відзначився створенням у 1963 р. Організації африканської єдності, що в 2002 р. перетворилася на Африканський Союз. Отже, держави континенту отримали можливість поглиблювати співпрацю, координувати дії та рішення і спільно виступати на міжнародній арені. Окрім того, це інституційне оформлення надало поштовх економічному зростанню, забезпеченню стабільності регіону та становленню активних відносин з іншими учасниками міжнародних процесів [9, с. 5–12].

У контексті досліджуваної проблематики необхідно детальніше дослідити причини зародження нової боротьби провідних держав за прихильність членів АС.

Перш за все, в Африці проживає 1,3 млрд людей, серед яких найбільша частка – молодь. Передбачається, що до 2030 р. африканське молоде населення буде становити 42% від усієї молоді світу. Таке стрімке зростання цієї демографічної групи забезпечує великі перспективи, зокрема у розвитку креативної індустрії та цифрової трансформації, оскільки молодь є більш кваліфікованою та ініціативною частиною населення. Саме активна діяльність молодого покоління здатна зробити внесок в економічний потенціал та політичну стабільність держав Африки завдяки створенню молодіжних рухів, громадських організацій, генерації бізнес-ідей, стартапів. Однак для реалізації програм із розвитку Африки необхідні реформи в багатьох секторах життєдіяльності держав, а також залучення зовнішньої допомоги. Тож іноземні партнери можуть установити свій вплив над континентом

шляхом забезпечення фінансової і консультативної підтримки у реформуванні систем освіти, надання коштів на інноваційні програми, дослідницькі розробки та реалізацію інфраструктурних проєктів [10].

По-друге, Африканський регіон відзначається багатою природно-сировинною базою. Зокрема, на континенті зосереджено близько 30% світових запасів мінеральних ресурсів, 8% родовищ природного газу і 12% покладів нафти. Також Африка є першою у світі за запасами кобальту, алмазів і урану та володіє такими благородними металами, як хром та платина (90% від глобальних ресурсів) і майже половиною світового золота. Треба зазначити, що до країн, які отримують найбільші прибутки від видобутку корисних копалин, належать Південно-Африканська Республіка, Нігерія, Алжир, Ангола і Лівія. Ураховуючи різноманітність ресурсів континенту та зростання попиту на них, Африка залишатиметься геополітично важливим місцем протиборства міжнародних акторів [8].

Окрім того, Африка займає вигідне географічне розташування, адже омивається Атлантичним та Індійським океанами, Середземним і Червоним морями, а також має доступ до Суецького каналу, Гібралтарської протоки, мису Доброї Надії тощо. Узбережжя завдовжки 48 тис км забезпечує регіону можливості для розвитку торгівлі, судноплавства, розбудови портів та військово-морських баз [10].

Ще одним чинником стратегічного значення Африканського континенту є його політичний ресурс. Держави Африки, які становлять 28% голосів у Генеральній Асамблеї і три непостійні місця в Раді Безпеки, формують найбільше за кількістю регіональне представництво в ООН. Беручи до уваги неефективність механізму прийняття рішень у Раді Безпеки через право вето, надане п'ятьом постійним членам органу (США, Франції, Великій Британії, Китаю та Росії), більш справедливим способом вирішення проблем стало схвалення або відхилення резолюцій у рамках Генасамблеї, де кожна країна-член має один голос. За таких умов позиція африканських держав може ґрунтовно змінити результати голосування. Тому, щоб схилити їх на свій бік у разі виникнення потреби, такі постійні члени ООН, як США, Китай і Росія, продовжують шукати методи збереження впливу над урядами африканських держав. Разом із тим у 2023 р. Африканському Союзу було надане постійне місце в «Групі двадцяти» (G20), що створило умови для участі АС в обговоренні міжнародних фінансових питань, вирішенні глобальних проблем і формуванні міжнародного порядку денного [9, с. 5–12].

Аналізуючи питання боротьби світових гравців за домінування над Африканським Союзом, доцільно з'ясувати ставлення населення до іноземного впливу. Згідно з даними, опублікованими неприбутковою дослідницькою мережею «Афробарометр», у 2024 р. більшість населення позитивно сприймала економічну і політичну присутність країн-партнерів. Як свідчать результати опитування 30 держав, 60% африканців схвалювали діяльність Китаю в регіоні, 53% – США, 36% – РФ. Для порівняння: негативне сприйняття КНР становило 18%, Сполучених Штатів – 20%, а російської федерації – 24%. Водночас велика частка населення не дала відповідь або не висловила чіткої позиції стосовно цього питання [2].

Інтереси Китайської Народної Республіки в Африканському регіоні дослідив директор китайської програми Центру Стімсона Юн Сунь, виділивши чотири основні виміри співпраці КНР з Африкою:

1. Політичні інтереси. Спираючись на схожий історичний досвід перебування під колоніалізмом та імперіалізмом, Китай прагне здобути підтримку африканських держав на міжнародних форумах. Ще одним політичним інтересом КНР є підтримка Африкою політики «одного Китаю», що означає припинення відносин держав регіону з Республікою Китай, більш відомою як Тайвань.

2. Економічні пріоритети. Держава використовує Африку як ринок збуту своїх товарів. Також вигідним є розміщення трудомістких галузей промисловості на континенті, що пов'язано з дешевою робочою силою.

3. Безпекова сфера. Ураховуючи економічну активність і присутність великої кількості працівників на континенті, Китай зацікавлений у гарантуванні безпеки своїх інвестицій і громадян. Із цією метою КНР активно співпрацює з Африканським Союзом шляхом надання фінансової підтримки армії АС, проведенню навчань для працівників служб безпеки та участі в миротворчих операціях Африканського континенту. До загроз, які стоять перед китайцями, учений відносить крадіжки і викрадення людей, атаки сомалійських піратів на китайські кораблі, напружену політичну ситуацію.

4. Ідеологія. Є підстави вважати, що західні демократичні системи не підходять усім країнам Африки. Натомість шляхом застосування арсеналу «м'якої сили» на континенті набуває поширення «китайська модель» розвитку («Пекінський консенсус»), основними засадами якої є політичний авторитаризм та економічний капіталізм. Визнання політики Комуністичної партії Китаю (КПК) міжнародною спільнотою є важливим чинником зміцнення легітимності партії усередині держави. Отже, успіх авторитарного правління в деяких країнах АС, наприклад у Зімбабве, Судані чи ДРК, вважається підтримкою діяльності КПК у цілому [17, с. 3–12].

Варто детальніше розглянути зазначені пункти. Як уже підкреслювалося, Китай є важливим торговельним та інвестиційним партнером Африканського континенту. Протягом останніх двох десятиліть торговельний оборот між КНР і регіоном стабільно зростає. Відповідно до даних 2023 р., вартість двосторонньої торгівлі між Китаєм і Африкою досягла 262 млрд дол. США. Ангола стала найбільшим експортером до Китаю з Африки, а ПАР – лідером за обсягами імпорту китайських товарів [5].

Безперечно, вагому роль у підтриманні торговельного співробітництва з Африкою відіграє запущена в 2014 р. китайська ініціатива «Belt and Road Initiative» (BRI). Вона спрямована на об'єднання Азії, Африки та Європи через енергетичну і транспортну інфраструктуру, торгівлю та інвестиції. Ініціатива переважно зосереджена на співпраці зі східноафриканськими країнами, такими як Кенія, Танзанія, Єгипет, Ефіопія, Джибуті. В останній функціонує військова база, призначена для підтримки безпеки маршрутів BRI, боротьби з піратством та участі китайських сил у миротворчих та гуманітарних операціях [7, с. 118–123].

Зауважимо, що значним важелем впливу на держави континенту є боргова дипломатія Китаю. За правління Сі Цзіньпіна Африка стала об'єктом економічної експансії КНР шляхом отримання інвестицій і позик від країни. Прямі інвестиції Китаю в Африканський регіон у 2023 р. становили 3,96 млрд дол. США, а головними реципієнтами іноземних надходжень стали Нігер, Марокко, Ангола, ПАР і Республіка Конго [6]. Однак країни, що накопичують великі суми боргу, потрапляють у складне становище, що пов'язано з обмеженою здатністю повертати позики та непосильними вимогами країни-кредитора. Це спричиняє проникнення Китаю в економіку Африки та домінування в регіоні [4, с. 1464–1465].

Важливою віхою відносин КНР із країнами регіону стало відкриття Форуму китайсько-африканської співпраці (FOCAS). Основна мета – установа політичних та економічних зв'язків, посилення безпекової співпраці між Китаєм та африканськими державами. Під час проведення самітів FOCAS КНР декларує рівноправне партнерство і принцип багатосторонності, проте насправді між Китаєм та АС зберігаються ієрархічні відносини, у яких КНР формує порядок денний, а африканські країни відіграють лише другорядну роль [9, с. 5–12].

У такий же спосіб знаходить свій вияв російська політика стосовно Африканського континенту. Стратегія країни в регіоні полягає у таких аспектах: торгівлі зброєю, розгортанні найманців, втручання у вибори, підтримці державних переворотів та укладенні військових угод із державами Африки. Росія є головним постачальником збройних систем на континент: частка її поставок за період 2018–2022 рр. становила 40% від усього африканського імпорту озброєнь. Це пов'язано з декількома причинами. Порівнюючи зброю західних і російських постачальників, друга є зазвичай дешевшою, а також більш сумісною із запасами, що залишилися в багатьох африканських державах із радянських часів. Разом із тим від початку повномасштабного вторгнення рф в Україну обсяги торгівлі зменшилися у зв'язку з дипломатичним тиском Заходу на африканські держави і сумнівами у здатності росії зберегти темпи виробництва під впливом західних санкцій. Щодо інших сфер торгівлі з Африкою, то рф відіграє менш помітну роль. Тоді як загальний імпорт із ЄС і Китаю у 2022 р. становив 25% і 18% відповідно, то імпорт з росії – лише 2%. Окрім того, рф зберігає присутність на африканському ринку гірничодобувної промисловості та енергетики через зосередження як офіційних, так і не офіційних концесій у країнах із неефективним управлінням [15, с. 1–11].

Як свідчать результати дослідження, росія сприяє обмеженню прав та свобод громадян африканських держав, підриває демократію на континенті, проводячи дезінформаційні кампанії, утручаючись у внутрішні справи чи конфлікти, розгортаючи воєнізовані формування. У результаті, попри масові протести за демократію в таких країнах, як Алжир, Судан, Уганда, Зімбабве, Гвінея, досі зберігається авторитарний стиль правління. Станом на 2024 р. у стані конфлікту перебували 13 із 28 африканських держав, розвитку демократичних процесів яких перешкоджала росія, що становить понад три чверті всіх держав Африки, які потерпають від кризових подій [18].

З огляду це, необхідно згадати й про активність російських приватних військових компаній у регіоні. Протягом 2018–2021 рр. такі організації провели військові операції у 33 країнах Африки. Більшість із них виконано ПВК «Вагнер», збройним формуванням, діяльність якого зосереджена переважно на отриманні прибутку, експлуатації ресурсів та розширенні російського впливу будь-якими засобами. Під керівництвом Євгенія Пригожина компанія діяла в інтересах Москви, але мала свободу дій у досягненні власних цілей. Ситуація змінилася у 2023 р. після двох вагомих подій: повстання ПВК «Вагнер» із метою державного перевороту і смерті її лідера в авіакатастрофі, до якої, ймовірно, причетна російська влада. З огляду на необхідність продовження військових операцій в африканських державах, приватну військову компанію «Вагнер» було перетворено на контрольований Міністерством оборони рф «Африканський корпус». Присутність російських найманців зберігається у Центральноафриканській Республіці, Судані, Лівії, Малі, Нігері та Буркіна-Фасо [16, с. 1–7].

Ще одним інструментом впливу на регіон є проведення самітів росія – Африка. Особливо важливою для рф ця платформа стала після вторгнення в Україну в 2022 р., коли виникла потреба продемонструвати свою здатність обійти зусилля держав Заходу щодо її ізоляції на міжнародній арені. Однак другий саміт росія – Африка, який відбувся 27–28 липня 2023 р., виявився поразкою для країни, оскільки подію відвідали лише лідери 17 африканських держав, що значно менше, ніж на першому саміті в 2019 р. Між іншим, на форумі було розглянуто питання щодо розширення Чорноморської зернової ініціативи. Тодішній голова Комісії Африканського Союзу зазначив, що «зернова угода має бути продовжена на благо всіх народів світу, зокрема африканців», але у відповідь президент росії лише запропонував поставки безкоштовного зерна в Буркіна-Фасо, Центральноафриканську

Республіку, Еритрею, Малі, Зімбабве та Сомалі. Путін також відкинув запропонований африканськими країнами план урегулювання війни в Україні, назвавши його «складним у реалізації» [19].

У цьому контексті потрібно розуміти, що росія поширює вплив в Африці з метою здобуття підтримки під час прийняття резолюцій у рамках ООН. Наприклад, під час прийняття Резолюції ES-11/1 («Агресія проти України») на Генеральній Асамблеї ООН 02 березня 2022 р. п'ять країн проголосували проти, а 32 – утрималися, серед яких були й африканські держави [15, с. 1–11].

На відміну від росії та Китаю Сполучені Штати більше зосереджені на поширенні м'якої сили на Африканському континенті. Однак кількість візитів президентів США в Африку свідчить про те, що співпраця з регіоном не є пріоритетним напрямом зовнішньої політики держави. У 2015 р. Африку відвідав Барак Обама, а наступний візит президента США відбувся аж у 2024 р., коли Дж. Байден здійснив поїздку в Анголу [13]. Під час свого правління Байден спробував відновити партнерство з Африкою, зокрема в 2022 р. було опубліковано «Стратегію США щодо Африки на південь від Сахари». Цей документ визначав такі цілі: 1) сприяння створенню відкритого суспільства; 2) забезпечення демократичних процесів та стабільності безпечового середовища; 3) допомога у відновленні після наслідків пандемії коронавірусу і створення можливостей для економічного розвитку; 4) збереження навколишнього середовища, пристосування до кліматичних змін і здійснення енергетичного переходу [1, с. 19–37].

Одним із ключових документів, що визначають торговельно-економічні відносини Сполучених Штатів з Африкою, є прийнятий у 2000 р. Закон про економічне зростання та торговельні можливості в країнах Африки (African Growth and Opportunity Act – AGOA). Завдяки AGOA більше тридцяти африканських держав, що відповідали вимогам, отримали пільговий доступ на ринки США. Закон також сприяв економічному зростанню, зміцненню інвестиційних зв'язків, запровадженню ринкових реформ та розвитку таких галузей, як сільське господарство, текстильна і гірничодобувна промисловість. Дані свідчать, що в 2023 р. прямі інвестиції США в Африку перевищили інвестиції Китаю та становили 7,79 млрд дол. США. Найбільше надходжень від держави отримали Єгипет, Нігерія і Південно-Африканська Республіка [6]. 30 вересня 2025 р. термін торговельної угоди завершився і, незважаючи на підтримку з боку африканських урядів і американських бізнесових кіл, не був подовжений. Наслідком цього стало прагнення держав Африки розширити торговельні відносини з Туреччиною, Китаєм, Індією, ЄС. Своєю чергою, Китай уже скасував мита на імпорт із п'ятдесяти трьох африканських країн, із якими Пекін установив дипломатичні відносини [14]. Іншим інструментом, запровадженим адміністрацією Трампа в 2019 р. на протигагу китайської ініціативи «Belt and Road Initiative», стала програма «Prosper Africa», спрямована на об'єднання американського і африканського бізнесу [1, с. 19–37].

Цікавим прикладом інвестиційного співробітництва США з Африкою є проєкт розвитку «коридору Лобіто» – транспортного маршруту, що об'єднує порт Лобіто в Анголі з багатими на корисні копалини регіонами Демократичної Республіки Конго та Замбії. Сполучені Штати розглядають коридор як стратегічно важливу логістичну мережу, здатну не лише розкрити економічний потенціал Африки, а й зміцнити їхні торговельні зв'язки з регіоном. Тому на саміті США – Африка 24 червня 2025 р. було оголошено про надання 5 млрд дол. США на розбудову коридору «Лобіто», а саме на прискорення модернізації залізниць, розширення портів та спрощення транскордонної торгівлі вздовж маршруту [20].

Важливо згадати про військовий вимір співпраці США з Африканським Союзом. До ключових завдань держави у цій сфері можна віднести: сприяння стабільності

в регіоні, протидію терористичним актам, створення механізмів реагування на кризові ситуації, зміцнення оборонних можливостей Африки. Задля досягнення цих безпечних цілей було створено Африканське командування збройних сил США (AFRICOM). Інституція постійно проводить військові навчання з країнами-партнерами, посилюючи професійність та сумісність збройних сил. Наприклад, у Марокко, Сенегалі, Гані і Тунісі щорічно проходять головні тренування Африканського командування США під назвою «Африканський лев», що охоплюють понад 10 тис учасників із понад двадцяти країн, включаючи контингент НАТО [3].

Сполучені Штати володіють військовою базою в Джибуті й іншими об'єктами оборонного значення в Західній і Східній Африці, а також в епіцентрі терористичної активності – регіоні Сахель [1, с. 19–37]. Загалом станом на 2025 р. США мають 29 стратегічних пунктів розміщення збройних сил у межах 15 африканських країн. Під час президентства Д. Трампа, відомого за гаслом «Америка понад усе», політика держави стосовно Африки характеризується зменшенням прямого втручання у внутрішні справи регіону. Яскравим прикладом цього стало виведення американських військ із Нігеру, осередку багатьох військових операцій США, після державного перевороту, що відбувся в 2023 р. Водночас американська присутність зберігається в таких країнах, як Марокко, Чад, Камерун, Сенегал, Гана, Малі, Туніс, Сомалі, Кенія і Джибуті [12].

Отже, проаналізувавши ключові аспекти присутності світових держав, а саме Китаю, росії і США в Африці, можна констатувати, що континент став місцем геополітичної конкуренції, що виявляється у вигляді неоколоніалізму. Цей термін можна трактувати як домінування розвинених країн над менш розвиненими шляхом використання непрямих засобів контролю за їхньою економічною і політичною діяльністю. Перший президент незалежної Гани Кваме Нкрума у праці «Неоколоніалізм як остання стадія імперіалізму» зазначає: «Неоколоніалізм – це найгірша форма імперіалізму, адже для тих, хто його практикує, це означає владу без будь-якої відповідальності, а для тих, хто від нього страждає, – експлуатацію без відшкодування збитків». До особливостей, притаманних африканським країнам, що перебувають під впливом неоколоніалізму, належать:

- псевдосуверенітет: хоча в теорії держави Африки мають незалежність та основні засади правосуб'єктності в міжнародних відносинах, на практиці їхніми політичними і економічними системами управляють зовнішні актори;
- корупція: лідери держав зловживають іноземною допомогою, наданою для покращення умов життя населення, а сильних інституцій та ефективних механізмів, які б гарантували використання допомоги за призначенням, майже немає;
- несправедливе встановлення цін на сировинні товари: транснаціональні корпорації (ТНК) та розвинені країни експлуатують природні ресурси африканських країн, купуючи у них сировину за низькими цінами, що призводить до втрати доходів їхніми урядами;
- надмірна залежність і накопичення боргів: фінансування бюджетів африканських держав за рахунок іноземної допомоги та позик веде до їх економічної підпорядкованості іноземним партнерам;
- деградація навколишнього середовища: прагнучи досягти економічних інтересів, держави часто нехтують екологічними принципами. До того ж надмірна експлуатація корисних копалин призводить до їх виснаження, втрати біорізноманіття та порушення функціонування екосистем;
- занепад місцевих галузей промисловості: ТНК, діяльність яких зосереджена на отриманні прибутку шляхом використання природних ресурсів і дешевої робочої сили, завдає значної шкоди африканським локальним підприємствам, а також екологічному стану середовища;

– культурна гомогенізація і примусова асиміляція: утрата традицій, цінностей, переконань деяких африканських країн через нав'язування їм культури світових держав за допомогою медіа, просування політичних ідей, фінансування проєктів;

– порушення прав людей і насильство: наслідками домінування великих держав в Африці та встановлення ними контролю над природно-ресурсним потенціалом регіону стає бідність та відсутність доступу населення до базових потреб, поширення примусової і дитячої праці [11, с. 23–27].

Отже, колоніальне минуле суттєво вплинуло на Африканський регіон, сповільнюючи темпи його економічного, політичного і культурного прогресу. Окрім того, колоніалізм став фундаментом для подальшого утримання позицій та встановлення неокolonіального впливу світових держав в Африці.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що Африка перебуває на перехресті інтересів провідних міжнародних акторів – Китаю, США і росії. Нарощуючи присутність у регіоні, кожна із цих держав переслідує власні цілі: КНР зосереджує свою увагу на економічній взаємодії з Африканським Союзом; рф надає велике значення зміцненню військових зв'язків із регіоном; основними завданнями Сполучених Штатів є запобігання терористичним загрозам, сприяння регіональній стабільності, поширення демократичних цінностей. Проте спільною рисою політики цих держав залишається прагнення здобути перемогу в геополітичній боротьбі за Африку, схиливши держави регіону на свою користь, і таким чином отримати підтримку в межах міжнародних організацій та інших дипломатичних платформ. Є підстави вважати, що Сполучені Штати програють битву за неокolonізацію Африканського континенту, покладаючись лише на м'яку силу та інвестиційне партнерство. Китай і росія тим часом розширюють сфери впливу в регіоні шляхом антизахідної пропаганди, військової та економічної експансії.

Зауважимо, що значний людський потенціал та великі запаси корисних копалин відкривають можливості процвітання континенту і позбавлення залежності від зовнішньої допомоги. У цьому контексті перспективним видається подальше дослідження способів боротьби Африки з надмірним впливом іноземних держав у регіоні.

Список використаної літератури

1. Корнійчук Л., Боднаренко Х. Африканський регіон у геополітичних інтересах Сполучених Штатів Америки на сучасному етапі. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2024. № 14. С. 19–37.
2. Africa Day: Majority of Africans say African countries should be given greater influence in international decision-making bodies. *Afrobarometer*. 2025. URL: <https://www.afrobarometer.org/articles/africa-day-majority-of-africans-say-african-countries-should-be-given-greater-influence-in-international-decision-making-bodies/> (Last accessed: 08.11.2025).
3. African Lion. *United States Africa Command*. URL: <https://www.africom.mil/what-we-do> (Last accessed: 14.11.2025).
4. Al-Fadhat F., Prasetio H. How China's Debt-Trap Diplomacy Works in African Countries: Evidence from Zimbabwe, Cameroon, and Djibouti. *Journal of Asian and African Studies*. 59(5). 2024. P. 1463–1483.
5. China-Africa trade. China Africa Research Initiative. URL: <https://lucid-cari.squarespace.com/data-china-africa-trade> (Last accessed: 28.11.2025).
6. Chinese investment in Africa. China Africa Research Initiative. URL: <https://lucid-cari.squarespace.com/chinese-investment-in-africa> (Last accessed: 28.11.2025).

7. Githaiga M., Burimaso A., Bing W., Ahmed S.M. The Belt and Road Initiative: Opportunities and Risks for Africa's Connectivity. *China Quarterly of International Strategic Studies*. Vol. 5, No. 1. 2019. P. 117–141.
8. Mapping Africa's natural resources. *Al Jazeera Media Network*. 2022. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2018/2/20/mapping-africas-natural-resources> (Last accessed: 05.01.2026).
9. McGrath J.F. Russian and Chinese influence in Africa: Power Asymmetries and the Threat to African Union Agency in Global Governance. *PeaceRep: The Peace and Conflict Resolution Evidence Platform*. 2025. 31 p. URL: <https://peacerep.org/wp-content/uploads/2025/08/Russian-and-Chinese-Influence-in-Africa-DIGITAL.pdf> (Last accessed: 15.01.2026).
10. Ndzendze B. Africa is being courted by China, Russia and the US. Why the continent shouldn't pick sides. *The Conversation*. 2023. URL: <https://theconversation.com/africa-is-being-courted-by-china-russia-and-the-us-why-the-continent-shouldnt-pick-sides-210516> (Last accessed: 25.01.2026).
11. Obikwelu I.J., Messina G., Odumegwu A.C. The Effects of Neocolonialism on Africa's Development. *PanAfrican Journal of Governance and Development*. Vol. 4, No. 2. 2023. P. 3–35.
12. Olasupo. F. Top 10 African Nations With the Most U.S. Military Presence and the Possible Impacts of Trump's Administration. *The African Exponent*. 2025. URL: <https://www.africanexponent.com/top-10-african-nations-with-the-most-u-s-military-presence-and-the-possible-impacts-of-trumps-administration/> (Last accessed: 25.01.2026).
13. President Biden makes long awaited trip to Africa. *NPR*. 2024. URL: <https://www.npr.org/2024/12/01/nx-s1-5208116/biden-africa-angola-china-mineral-wealth-slavery> (Last accessed: 24.01.2026).
14. Ray C.A. The African Growth and Opportunity Act is No More. *Foreign Policy Research Institute*. 2025. URL: <https://www.fpri.org/article/2025/10/the-african-growth-and-opportunity-act-is-no-more/> (Last accessed: 24.01.2026).
15. Russia in Africa: An atlas. *European Parliamentary Research Service*. 11 p. 13.02.2024. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2024\)757654](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2024)757654) (Last accessed: 26.01.2026).
16. Russian Mercenary and Paramilitary Groups in Africa. Examining Changes and Impacts Since the Wagner Rebellion. *RAND Corporation*. 2025. P. 1–7. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2613-1.html (Last accessed: 06.01.2026).
17. Sun Y. Africa in China's Foreign Policy. *Brookings*. 2014. 45 p. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Africa-in-China-web_CMG7.pdf (Last accessed: 16.01.2026).
18. Tracking Russian Interference to Derail Democracy in Africa. *Africa Center for Strategic Studies*. 2024. URL: <https://africacenter.org/spotlight/russia-interference-undermine-democracy-africa/> (Last accessed: 03.01.2026).
19. Vines A., Amare T. Russia-Africa summit fails to deliver concrete results. *Chatham House*. 2023. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/08/russia-africa-summit-fails-deliver-concrete-results> (Last accessed: 03.01.2026).
20. Bekele L. U.S. Pledges \$5B to Africa's Lobito Corridor Expansion. *Further Africa*. 2025. URL: <https://furtherafrica.com/2025/06/26/u-s-pledges-5b-to-africas-lobito-corridor-expansion/> (Last accessed: 02.01.2026).

KEY ASPECTS OF THE GEOPOLITICAL COMPETITION BETWEEN CHINA, THE UNITED STATES AND THE RUSSIAN FEDERATION FOR INFLUENCE OVER THE AFRICAN CONTINENT

Olha Ivasechko

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of the Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations
Stepan Bandera str., 12, 76014, Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2141-3309>*

Zoriana Krohmalna

*Lviv Polytechnic National University,
Institute of the Humanities and Social Sciences,
Department of Political Science and International Relations
Stepan Bandera str., 12, 76014, Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-8337-6585>*

The article examines the peculiarities of geopolitical rivalry between leading international actors – the USA, China and Russia – for control over the African region. It is proved that the increased interest in Africa and the deepening of cooperation with the countries of the continent are related to a number of factors: human potential, rich mineral resources, and Africa's broad representation within international platforms and organisations. The main areas of partnership between China and the African region have been identified. It has also been found that the country is strengthening its position on the continent through economic cooperation and debt diplomacy. The article emphasises the military presence of the Russian Federation in Africa, which is characterised by arms trade, the activities of private military companies, and interference in conflicts and internal affairs of the region's states. The features of investment cooperation between the United States and African states have been considered. The paper justifies the reasons for the simultaneous weakening of US leadership and the strengthening of the role of China and Russia in Africa. The phenomenon of neocolonialism is analysed and the signs of the African region being under the neocolonial influence of major geopolitical players are identified.

Key words: geopolitical competition, African continent, neocolonialism, United States, China, Russia.

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026